

AMERIKÁBAN IS FÖLFIGYELTEK A SOMOGYI-KÖNYVTÁR MOHOLY-NAGY-KIÁLLÍTÁSÁRA

Szegedi diákból világhírű művész

Szegeden járt középiskolába Moholy-Nagy László. A világhírűvé vált univerzális képzőművész az első világháború előtt a mai Radnóti gimnázium elődjének növendéke volt. A művész életének szegedi szakaszáról a Somogyi-könyvtár rendezett kiállítást, a jeles alkotóról a közelmúltban neveztek el a fővárosi iparművészeti egyetemet.

Amikor a tízesztendős Weisz László 1905-ben beült a mai Radnóti gimnázium (akkori nevén: Szegedi Magyar Királyi Állami Főgimnázium) I. b. osztályának padjába, még senki sem sejthette, hogy néhány évvel később a modern művészet egyik megújítójaként és Moholy-Nagy László néven ünnepli majd a világot.

Vándorévek

Az apa nélkül maradt család éppen az iskolakezdés évében költözött Szegedre. Weisz Lipótné fiaival, Lászlóval és Ákossal a Pusztaszeri utca 4.-ben lakott (a házat azóta lebontották). A családfő, Weisz Lipót nyomtalanul eltűnt Amerikában, amely később fiának már valóban meghozta a szerencsét és az elismerést.

A Baja és Bácsalmás között meghúzódó Bácsborsód községből való Weisz család a Szegedtől mintegy 50 kilométerre délre fekvő Moholra költözött. A magyarak és szerbek lakta Tisza-parti település központjában élt magányosan a fiúk nagybátyja, Nagy Gusztáv ügyvéd, aki szárnyai alá vette a támasz nélkül maradt rokonokat. Iskoláztatta is a gyerekeket. A fiúk később jötevojúik iránti hálájuk jeléül fölvtették az ügyvéd családnévét.

László 1905-től 1913-ig tanult a Szegedi Magyar Királyi Állami

Moholy-Nagy László 1913-ban, szegedi gimnazistaként, fivérével, Ákossal

Főgimnáziumban. Az érettségi „kimutatás” (vagyis a vizsgaeredményeket rögzítő dokumentum) szerint – már mint Nagy Lászlóként vizsgázó növendék – minden tárgyból jelest kapott.

Színjeles érettségi

Magyar, latin, görög és német nyelvből, történelemből, menyiség-, természet- és vallástanból, földrajzból és természetrajzból, rajzoló geometriából, görögptló irodalomból és filozófiai propedeutikából, valamint görög nyelv- és verstanból is kitűnőre tudta az anyagot. Magánszorgalomból franciát és gyorsírást is tanult. Kiváló tanulóként a gimnáziumi évek alatt tandíjmentességet élvezett. (A jeles növendék tiszteletére, 1975. szeptember 1-jén a Radnóti gimnázium rajztermét (II. em. 50.) az iskolának világhír-nevet szerző Moholy-Nagy Lászlóról nevezték el.)

Moholy-Nagy szegedi korszaka az érettségivel átmenetileg megszakadt. A fiatalember édesanyjával Budapestre költözött, s itt kezdte meg jogi egyetemi tanulmányait. Másodéves hallgatóként vitték ki az orosz frontra, ahol sebesült, elesett bajtársairól készített drámai erejű rajzokat. A bronz vitézségi éremmel és Károly csapatkereszttel kitüntetett, tüzér főhadnaggyá előléptetett művész súlyosan megsebesült. Előbb Odesszában ápolták, onnan tért vissza Szegedre, s itt gyógyult tovább.

A művész 1919-ben rendezte első és egyetlen szegedi kiállítását. A kiállítást Juhász Gyula méltatta, aki szinte mindennapos vendége volt az udvari műteremnek. Móra Ferenc és a múzeum munkatársai is elmentek a megnyitóra.

Életmű-kiállítás

Moholy-Nagy László művészettörténeti értékelése hosszú

oldalakat foglalna el. A Bauhaus tanára, rövid bécsi tartózkodás után élt és alkotott Berlinben, Amszterdamban, Londonban és Chicagóban is, itt hunyt el 1946. november 24-én. A szegedi Somogyi-könyvtár Moholy-Nagy-kiállításának internetes anyagára az Egyesült Államokban is fölfigyeltek. *Hattula Moholy-Nagy*, a művész Chicago mellett élő leánya nem tudott eljönni a kiállításra, de az alkotó 84 esztendő unokaöccse, *Nagy Levente* megnézte – tette hozzá *Szerdahelyi Péterné* tájékoztató könyvtáros, a tárlat rendezője. Jelenkezett Moholy-Nagy életrajzírója, *Lloyd C. Engelbrecht*, az Ohio állambeli Cincinnati Egyetem művészettörténet-professzora és *Steven A. Yates*, az Új-Mexikói Szépművészeti Múzeum fotókurátora is, akinek tervei szerint jövőre az Egyesült Államokban retrospektív kiállítást rendeznek a művész életművéről.

NY. P.

● SZEMKÖZT

Nyomás a bíróságon?

Szerda esténként fél 8-tól látható a Városi Televízió és a Délmagyarország közös műsora, a Szemközt. Ezen a héten Krajkó Zoltán ügyvédet, a Kumbor-per harmadrendű vádlottjának védőjét lapunk főmunkatársa, Oláh Zoltán, és a televízió szerkesztő-riportere, Márok Tamás többek között arról kérdezte, hogy mire számít(anak) a fellebbviteli tárgyaláson, hiszen a bíróság egyetlen ponton sem kérdőjelezte meg a vádat, aszerint ítélezett.

Szerintem nem derült ki az igazság! – jelentette ki *Krajkó Zoltán*, a Kumbor-per harmadrendű vádlottjának védője. A szegedi ügyvéd szerint a vádlottak azért kaptak súlyos, hat és kilenc évig tartó börtönbüntetést, mert egyikük, *Kumbor Tibor* egykori rendőrtiszt miatt, rendkívül nagy volt az érdeklődés a tárgyalás, sőt az egész eljárás iránt.

Mint ismert, hétfőn, első fokon, befejeződött Kumbor Tibor és társai ellen 2003. július elején indított büntetőügy. A bíróság bizonyítottnak látta, hogy a vádlottak bűnszövetségben, hivatalos személyként, folytatólagosan, üzletszerűen több bűncselekményt is elkövettek. Az ügyész az első-, második- és harmadrendű vádlott esetében súlyosítás, az érintettek megalapozatlanságra és bizonyítottság hiányára hivatkozva felmentésért fellebbeztek.

Krajkó Zoltán azt mondta, azért nyújtottak be fellebbezést az ítélet ellen, mert meggyőződésük, Kumborék nem követték el azokat a bűncselekményeket, amikkel vádolták őket. Az ügyvéd szerint csak közvetett bizonyítékok és a sértettek vallomásai szóltak a vád mellett.

Egyébként a bíróság több mint száz tanút hallgatott meg, és többek között titkosszolgálati eszközökkel gyűjtött bizonyítékokat mérlegelve döntött. Krajkó erre azzal reagált, hogy az ő védenca ellen nem, akit ő képviselt, nem követte el azokat a bűncselekményeket.

– Az ügyvédek mindig ezt mondják – hangzott el, erre Krajkó azzal reagált, hogy ő azt mondja, amit védenca.

A védő határozott véleménye, hogy a bíróságot az ítélet meghozatalában jelentősen befolyásolta a közvélemény elvárása. Krajkó azt mondta, ha nincs ekkora nyomás a bíróságon, akkor nem születik ilyen súlyos ítélet. Arra a közbevetésre, hogy „a nagy figyelem ellenére” született már enyhe, akár felmentő ítélet is, például a Tocsik-perben, a védő azzal tért ki, hogy ő meg tudna mondani ellenpéldákat.

– Mire számítunk másodfokon? – kérdezett vissza a beszélgetés végén Krajkó Zoltán. – Remélem, a tárgyalást fél éven belül kitűzik, és védecem büntetését mérséklük és szabadlábra kerül.

PODMANICZKY SZILÁRD

Huszonnégy évszak

(ősz napló)

Nem messze innen van egy patak, neve nincs, a várostérképen se jelölik, de ha kinyitom az ablakot, hallom a csobogását. Sok patak jön le a hegyről, de az építkezések miatt mindet föld alatti csatornába terelve vezetik a tóba. Ez a nagyobb patak is néha eltűnik, aztán pár métert szabadon fut, ahol a két part szintkülönbsége miatt nem volt értelme kicsövezni. Főnt a hegyoldalon kis fémgombokák bukkannak elő a fűből, közelebből hallgatva bennük víz csobog. Amikor a négynapos esőzésben fél Svájc vízben úszott, a patak is folyóvá dagadt, mocskos, sárga víz zúgott le rajta napokig. Ennyi esőt még nem láttam lehullani. De nem úgy, hogy időnként esett, hanem napokig egyhuzamban verte a tetőt a víz, a zaj burkot növelt tetőtéri szobám köré. Akkor még föl nem fogtam, miféle következménye lesz ennek, csak mikor a tévében megláttam a sártól elmosott, megcsúszott házakat, s egyik kedvenc tavam, a Walensee völgyében tetőtől úszó istállókat. Szépsége lett veszte: **a tó kétezer méter magas**, meredek hegyek közé zárva áll, néhol függőlegesen zuhan ezer métert a csupasz hegyoldal a tóba. Az autópályák a tó déli részén, alagutakon át futnak, de a vasút közvetlenül a tó szélén. Ez még hónapokkal később is járhatatlan, teljesen elmosta a víz. Pedig ezen a sínen fut a Budapest–Zürich vonal, ami így ötórás késéssel München felé kényszerült. Itt a Zugersee is kilépett medréből, nem nagyon, csak épp annyira, hogy a hattyúk kimászhattak a parkok virágjait legelni.

A Zugersee északi partjának másik városkája Cham, amit itt „ham”-nak ejtenek, én meg evésnek hallom. Nincs messzebb 5 kilométernél, tornya még ködös időben is idelátszik, a vadítóan szép naplementékhez házai és a mögötte húzódó dombos magaslat ad árnyakat. Ugyan már jártunk ott biciklivel, volt annyira vonzó a hely, hogy visszajárjunk. Pár nappal a nagy esők után az út alatt áthúzó Lorze éppen csak elfért a híd alatt, két kilométerrel arrébb viszont már a tó vize öntötte el a bicikliutat, egészen a vasúti töltésig húzódott. A két város közötti lőtér kapujában piros szalag feszült, elzárva az utat, táblán szöveg, nyilván az, itt csak **az biciklizzen, aki** úszni tud. Jött

szemből egy idős asszony, ruháján nem látszott, hogy nagyobbát úszhatott volna, maga után vonszolva biciklijét. Így aztán a tiltás ellenére nekivágtunk, s mikor az utat borító illatos vízbe hajtottam, a gyerekkori vadócság kapott el. Gondoltam is, szóval megint eljutottam oda. Cham szép, lígates kikötőjében is kijött a víz, madarak, hattyúk és gyerekek sétáltak benne. A hídon túli sziget egy része víz alatt, de az embereket látszólag nem zavarta mindez. Talán tíz centi tartotta, hogy a víz elöntse a házat, de a család vígan grillezett a fűzfa alatt. A tóból kiömlő Lorze csak lassan bírta elszállítani a fölös vizet, mert a Reuss folyó, amibe belefut, az egyik legelárasztottabb terület. A város belsejében lassan, de dudálás nélkül halad a forgalom, mindenütt átengedik a sétáló gyalogosokat.

Volt már itt a főtéren cirkusz, vándorszínház, bolondos piac, úszófesztivál, de ez a zenész mindnél érdekesebb. **Vándorhárás** Alacsony, zömök férfi pengeti a húrokat, a hárfa közel egy magas vele, a hangszer itt különösnek ható hangja betölti az egész teret. Az éttermek teraszán lehalkítva a tucatzene, és mintha minden vendég többet rázna azon a pizzafalaton. A következő „dalhoz” a Ritz étterem teraszához araszol. S alig telik bele fél óra, már a város másik végén pöngött görög dallamokat. Nem látom, pénzt adnak-e neki, bár elég elegánsan öltözött ahhoz, hogy ilyesmire rászorulna. Talán csak játszani akart, megmutatni, amit tud.

Hónapok óta támadnak furcsábbnál furcsább gondolatok, ez a mérhetetlen sok élmény az érem másik oldalára is fényt vetett. Azt már tudom, hogy a nyugat művészete azért gazdagabb, mint a kelet-európai, mert **metafizikája nem a szegénységből fakad**. Művészei nem feltétlenül voltak dűsgazdag emberek, de láttam számos nagyszerű festőt, életrajzukban nem szerepelt pénz, kenyérkereset, s a létezés alapvető feltételeinek hiányától való szenvedés. Nem teher alatt nőtt a pálma, vagyis más teher alatt, ez pedig maga az önmegvalósító tehetség, s a megvalósítás iránti szenvedély. Nem a kín, hanem gondolat mutat utat. Öszintén mondom, nekem ez otthonosabb. Volt már ezerféle tervem és elhatározásom, most végre köztük eljutottam oda, hogy semmi más szándék ne vezesse a kezet, csakis az önmegvalósítás szenvedélye táplálta gondolat. Nipcs díj, nincs nyilvánosság, nincs siker,

ami a műre érvényes feleletet, minősítést ad. Vándorhárás leszek vagy olyasmi.

Alig hogy kijön belőlem ez a gondolat, alapítványi ebéd vár egy ősi svájci család fogadóájában. A menü hal, grillcsirke és sült kolbász, előtte hagymás, barna marhahúskrémleves, amihez ropogós cipó jár tunkolni. De hagyjuk az evést, mást volt kedvem mesélni, az új tervet. Basel mellett Riehenben a **Magritte**-kiállításon jártam. Kedvenc régi festőm, a klasszikusok közül az egyetlen. Elsőre olyan izgalommal jártam a termetet, ahogy festményre nézni nem szabad. Idő kellett, mire fölépült bennem újra a régről ismert csoda, amit egyedül Magritte világa ad. Ő a nyelvben gondolkodó festő, így lesz szürrealizmusa számomra valóságos, a szép álmok szépségéhez hasonló másik világ, de a képen már tapintható a közelség, s az álom helyett ébrenlétben látjuk ugyanazt. Mindezt nem mondtam így az alapítványtól senkinek, csak az új projektet, amit egy négyszáz képet tartalmazó Magritte kompakt című könyv inspirált. A képek címe németül van, lefordítom, tanulok valamit ezzel is, és aztán módszeresen nekilátok Magritte világához a képek alapján szavakat keresni. Egy kép, egy vers. Látszólag kudarcra ítélt vállalkozás, mert a szó a képek címe után elakad. De ha valami kihívás, akkor ez az.

Észre se vettem, elkezdtem németül beszélni. Nem tanulom, vagyis a tanulás életközeli folyamat. Hetente megyek a szomszéd gazdaságba zöldségért, és amíg a gazdasszony húzgálja a répát, csipkedi a brokkolit, darabolja a zeller gyökerét meg a póréhagymát, lemossa a káposztát és a karfiolt, paradicsomot és paprikát mérlegel, málnát és körtét szed, elmegy a spájzba egy üveg cseresznyepálinkáért, addig van idő kigondolni egy mondatot. Ügyetlenül, persze, semmi ragozás, de már nem fordítva ülöm meg a lovat, nem akarok feltétlenül angolul beszélni. Minek is, nem értené! Igazán most jöttem rá, miért nevezik az én nyelvtudásom konyhanyelvnek. Aztán már föl-fölötöm a szótárt, ígét, főnevet keresve, a jelzőkkel ráérünk cikornyálni. Az egy kicsit visszavetett, mikor azt mondta, hogy elkezdett angolul tanulni. Na, gondoltam, **lőttek a bimbódzó konyhanyelvnek**. De a gyerekek tanul, és még egy szót sem mondott angolul, csak azt, hogy Heló, én meg erre azt, hogy Grüezi. Már úgy megszoktam. Nem tudom, otthon majd hány hétig fogok „Grüezi”-vel köszönni.